O 44/2020 vp

Ulkoministeriö
Eurooppa-osasto **Muistio**
EUR-40
8.6.2020

Turkki; ajankohtaiskatsaus

Koronaviruspandemia

Turkissa koronavirusepidemian huippu on ohitettu ja tapausmäärät vähentyvät. Koronatilanne kehittyy nyt parempaan suuntaan, mutta siihen liittyy Turkissakin muun maailman tavoin arvaamattomuutta. Turkissa on toistaiseksi diagnostisoitu noin 170 000 koronavirustapausta ja kuolleita on raportoitu noin 4 700.

Turkki on aloittanut asteittain kattavien koronarajoitusten purkamisen. Käytössä on kuitenkin ollut viime viikkoihin saakka myös muun muassa ulkonaliikkumiskieltoja. Koulut aloittavat lähiopetuksen vasta syksyllä. Turkin terveydenhuoltosektorin kehittämiseen on panostettu viime vuosina ja maan väestö on verraten nuori, mikä on auttanut koronatilanteesta selviytymisessä. Turkissa on myös omaa suojavälinetuotantoa.

Turkista aloitetaan tämän hetken tietojen mukaan kansainväliset lennot laajemmin 10.6. Turkki toivoo voivansa avata kesän aikana vähitellen myös turismia, joka on sille keskeinen elinkeino. Turkki on esitellyt erilaisia toimenpiteitä, joilla turvallinen matkailu voitaisiin mahdollistaa. Esillä ovat olleet muun muassa koronatestit maahan saapuville sekä seurannan mahdollistava matkapuhelinsovellus. Turkki on toistaiseksi sulkenut rajansa turisteilta.

Turkin taloudelle epidemia aiheuttaa haasteita. EU:n komission arvion mukaan maan talous supistuu noin 5,5 prosenttia kuluvana vuonna. Turkin valuutta liiran arvo on kevään aikana laskenut merkittävästi. Turkki on ottanut epidemian myötä käyttöön myös kaupanesteitä, joista EU:n komissio on käynyt sen kanssa neuvotteluja. Pidemmällä tähtäimellä Turkki voi olla potentiaalinen kohde, mikäli esimerkiksi eurooppalaiset yritykset toteuttavat tuotantoketjujen monipuolistamista epidemian myötä.

Turkin ulkopolitiikka

Turkki ja Yhdysvallat ovat kevään aikana jatkaneet tasapainoilua kahdenvälissä suhteissaan, vaikka muun muassa Turkin yhä ajankohtainen venäläisen S-400 ohjuspuolustusjärjestelmän hankinta aiheuttaa jännitteitä. Turkki on ulkopolitiikassaan koronaepidemian aikana jatkanut alueellista toimintaansa. Turkki on muun muassa tukenut Libyassa Tripolin yhtenäishallitusta (GNA), mikä on viime viikkoina heikentänyt Khalifa Haftarin (LNA) ja hänen tukijoidensa asemaa. Libyassa huolena on tulitaukopyrkimyksistä huolimatta tilanteen eskaloituminen. Syyriassa Turkin ja Venäjän maaliskuussa solmima tulitauko Idlibin alueelle on pääosin pitänyt, mutta sen jatko herättää kysymyksiä. Turkki on kevään aikana myös jatkanut maakaasun koeporausaktiviteetteja Kyproksen tuntumassa ja jännitteet itäisellä Välimerellä ovat nousseet. Samalla Turkki on nostanut koronakriisin aikana kansainvälistä profiiliaan antamalla kahdenvälistä apua useille eri maille.

EU-Turkki -suhteet

EU:n ja Turkin välisten suhteiden pitkään jatkuneet jännitteet jatkuvat, vaikka EU:n piirissä tunnustetaan Turkin strateginen merkitys ja yhteiset intressit. Koronapandemia on vähentänyt mahdollisuuksia EU:n ja

Turkin väliseen suoraan ja henkilökohtaiseen yhteydenpitoon eri tasoilla. EU:n viime vuoden lopussa aloittanut uusi johto on pyrkinyt tietoisesti avaamaan kanavia Turkin johdon kanssa vähäisen dialogin vahvistamiseksi, mutta koronapandemia rajoittaa tätä yhteydenpitoa.

EU:n ja Turkin välillä keväällä Turkin rajojen avaamisesta alkanut muuttoliikekiista Kreikan rajoilla on toistaiseksi rauhallisemmassa vaiheessa. Tätä on edesauttanut rajaliikennettä koko Euroopassa vähentänyt koronapandemia. Korkea edustaja Josep Borrell on neuvoston toiveen mukaisesti avannut yhteydenpitoa muuttoliikekysymyksistä EU-Turkki -julkilausuman 2016 pohjalta. Turkki on ilmoittanut haluavansa laajentaa keskusteluja muuttoliikekysymysten ulkopuolelle muun muassa tulliunionin uudistamiseen ja viisumivapauteen. EU:n puolelta selvitetään lisärahoitusta vaikean muuttoliiketilanteen hoitamiseen. Muuttoliikeyhteistyö on toiminut tähän kevääseen saakka haasteista huolimatta pääsääntöisesti hyvin.

EU:n seuraama Turkin sisäinen kehitys oikeusvaltio- ja ihmisoikeuskysymyksissä jatkuu eri tavoin ongelmallisena. Muun muassa kansalaisyhteiskunnan sekä kokoontumisvapauden ja ilmaisuvapauden tilanne on yhä huolestuttava. Turkin EU-lähentymiseen liittyvistä uusista reformeista ei ole raportoitu.

Seuraava Turkin kehitystä monipuolisesti arvioiva vuosittainen komission laajentumisraportti julkaistaan Saksan puheenjohtajuuskaudella syksyllä 2020, jolloin sen on määrä tulla myös neuvoston käsiteltäväksi. EU:n vuosittaisen laajentumispaketin käsittely siirrettiin koronapandemian takia keväältä syksyyn.

Turkin EU-jäsenyysneuvottelut ovat neuvoston päätöksellä edelleen pysähdyksissä, eikä uusia neuvottelulukuja avata tai suljeta. Neuvoston päätös estää yhä myös neuvottelujen avaamisen tulliliiton uudistamisesta.

Itäisen Välimeren koeporaukset

EU:n ja Turkin välisiä suhteita hiertävät Turkin vuoden 2019 kesällä aloittamat hiilivetyjen koeporaukset itäisellä Välimerellä Kyproksen lähettyvillä. Koeporauksissa oli talvikaudella hiljainen jakso. Turkki kuitenkin ilmoitti huhtikuussa 2020 uusista koeporauksista Kyproksen edustan merialueella, jonka porausoikeudet Kypros on myöntänyt italialaiselle ENI:lle ja ranskalaiselle TOTAL:ille.

EU on ilmaissut Kyprokselle solidaarisuutensa useaan otteeseen porauskiistan aikana. EU:n ulkoministerien videokokous hyväksyi viimeksi toukokuussa itäisen Välimeren tilannetta koskevan lausunnon, jonka pääelementtejä olivat solidaarisuus Kyprokselle, vaatimus Turkille lopettaa poraukset sekä neuvotella merirajoista kansanvälisen merioikeuden pohjalta. EU päätti vuoden 2019 aikana erilaisista vastatoimista Turkkia kohtaan, ml. helmikuussa 2020 voimaan astuneet pakotteet kahta porauksia suorittavan Turkin valtion energiayhtiön johtohenkilöä kohtaan.

Turkki ei tunnusta Kyproksen aluevesien ja talousvyöhykkeen rajoja, vaan se on esittänyt Välimerellä laajat merialuevaatimukset. Käytännössä ne sivuuttavat Kyproksen oikeudet aluemereen tai talousalueeseen. Turkki ei ole liittynyt YK:n merioikeusyleissopimukseen. Kyproksen tasavalta on aiemmin myöntänyt kansainvälisille energiayhtiöille maakaasun etsintä- ja koeporauslisenssejä saaren etelä- ja kaakkoispuolella sijaitsevalla talousvyöhykkeellään. Kansainväliset energiayhtiöt ovat ilmoittaneet, etteivät ne laskevien energiahintojen ja pandemian takia jatka tällä erää poraustoimintaansa alueella.